

جمهوری اسلامی ایران

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

برنامه درسی

دوره: دکتری

رشته: جغرافیای سیاسی

گروه: علوم اجتماعی

نسخه بازنگری شده

مصوبه هشتاد و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۹/۷ کمیسیون برنامه‌ریزی آموزشی

بسم الله الرحمن الرحيم

برنامه درسی بازنگری شده دوره دکتری رشته جغرافیای سیاسی

۱- به پیشنهاد مورخ ۹۵/۸/۱۲ گروه برنامه ریزی و گسترش علوم جغرافیایی، برنامه درسی بازنگری شده دوره دکتری رشته جغرافیای سیاسی در هشتاد و سومین جلسه مورخ ۱۳۹۵/۹/۷ کمیسیون برنامه ریزی آموزشی تصویب شد.

۲- این برنامه از تاریخ تصویب جایگزین برنامه دکتری جغرافیای سیاسی با دو گرایش سازمان سیاسی فضا و جنوب غرب آسیا مصوب هفتصد و هشتاد و هشتمین جلسه مورخ ۹۰/۷/۲۳ شد و برای دانشجویانی که بعد از تاریخ تصویب برنامه، در دانشگاهها پذیرفته می شوند لازم الاجرا است.

۳- برنامه فوق الذکر از تاریخ تصویب برای اجرا به مدت ه سال در تمامی دانشگاهها و موسسه های آموزشی و پژوهشی کشور که طبق مقررات مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری فعالیت می کنند ابلاغ می شود و بازنگری آن پس از اتمام مدت ذکر شده الزامی است.

عبدالرحیم نود ابراهیم

دبیر شورای عالی برنامه ریزی آموزشی

مقدمه:

بر اساس واقعیت های موجود مربوط به اثر گذاری متقابل پدیده های سیاسی و جغرافیایی در جهان امروز، روز به روز بر اهمیت و جذابیت رشته جغرافیای سیاسی به عنوان یکی از تخصص های اصلی و مهم علوم جغرافیایی، هم در جهان و هم در ایران افزوده می شود.

بخشی از این اهمیت فزاینده، مدیون ویژگی پویا و دگرگون شونده پدیده هایی است که موضوع دانش جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک قرار می گیرند. به خصوص ساختار قدرت جهانی که در سطح کروی و منطقه ای به طور مرتب و نسبتاً سریع تغییر می کند و نیز مدیریت، سازماندهی و آمایش سیاسی فضا که از ضرورت های کشورداری بهینه می باشد. در واقع این سرشت پویا و متحول نظام قدرت جهانی و منطقه ای و نیز الگوهای توزیع فضایی قدرت در سطوح ملی و محلی است که عمده تا تحت تاثیر تحول در علم و تکنولوژی و سطح آگاهی ملت ها از سویی و تحول در نقش و کارکرد عوامل ژئوپلیتیکی از سوی دیگر قرار دارد. و باعث می شود که نظام جهانی و نظامهای منطقه ای و روابط دولت ها و ملت ها با یکدیگر دائماً در حال تحول و دگرگونی باشد. این واقعیت، ضرورت مطالعه علمی پدیده های سیاسی را در ارتباط با فضای جغرافیایی و در مقیاسهای جهانی، منطقه ای، ملی و محلی، و نیز کیفیت شکل گیری آنها، عوامل پیدایش و همچنین بازتاب کارکرد پدیده ها در فضای جغرافیایی را اجتناب ناپذیر می نماید و میدان عمل گسترده ای را فراروی جغرافیای سیاسی قرار میدهد.

نیاز به مطالعات جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک به ویژه در ایران که برای حفظ و بقای خود در جستجوی تعیین و تعریف جایگاه مناسبی در نظام بین المللی است و نیز با توجه به روند جهانی شدن و بازتاب های آن بر سرنوشت ملی و ضرورت آگاهی از فرصت ها، مسائل و بحران های منطقه ای و بین المللی تاثیرگذار بر الگوی روابط و مناسبات، بیش از پیش احساس می شود. کشورها و دولت ها به عنوان پدیده های سیاسی- فضائی در جهان واقعیتی غیرقابل انکار است که مطالعه آن موضوع جغرافیای سیاسی را تشکیل می دهد. همچنین تجزیه و تحلیل جغرافیایی تحولات و بحران های جهانی و منطقه ای و درک صحیح از ماهیت و چگونگی رفتار سیاسی دولت ها در سطوح ملی و منطقه ای و جهانی و انگرایی و همگرایی آنها، از آن حیث که دارای منشأ جغرافیایی و فضایی می باشند، ضرورتی است که جغرافیای سیاسی به آنها می پردازد. توسعه این گونه مطالعات و کشف قانونمندی ها و مدلسازی روابط متقابل بین متغیرها و ابعاد گوناگون سیاست و فضا و و بازتاب های فضائی آن، از موضوعات علم جغرافیای سیاسی است.

از طرفی کشور ایران در یکی از حساس ترین موقعیت های جغرافیایی و ژئوپلیتیکی جهان قرار گرفته است و مناطق ژئوپلیتیکی فعالی با کارکردهای جهانی و منطقه ای گرداگرد آن را فرا گرفته‌اند و آن را به صورت کانون جاذبه دیپلماسی جهانی در آورده اند. این موقعیت نه تنها باعث تاثیرگذاری ایران بر پدیده های جهانی و منطقه ای می شود، بلکه کارکرد مناطق پیرامونی می تواند مسائل ایران را تحت تاثیر قرار دهد. از سویی موقعیت ایران در نظام جهانی و منطقه ای و کنش متقابل آن با قطب های قدرت جهانی و مناطق ژئوپلیتیکی، دائماً مسائل جدیدی را می آفریند که در مجموع زمینه بسیار خوبی را برای مطالعات جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک در ایران فراهم می‌آورد.

این مطالعات می تواند نه تنها به گسترش حوزه معرفتی رشته جغرافیای سیاسی کمک نماید، بلکه داده های کاربردی آن می تواند به شناخت بهتر دولتمردان کشور در اتخاذ سیاست ها و خط‌مشی هایی که حداکثر بازدهی را در راستای تامین منافع ملی کشور داشته باشند، بینجامد. تحقق این امر در گرو برخورداری بودن کشور از نیروهای متخصص دانشگاهی و علمی است که تامین آن مستلزم بازنگری و بروز شدن دوره دکترای جغرافیای سیاسی است.

اهداف:

در این رشته از نقش و تاثیر فعاليتها و رفتار سياسي افراد، گروه‌ها، کشورها، دولت‌ها و نظام‌ها و سازمان‌ها و بطور کلی همه پدیده‌های سياسي در بستر محيط جغرافيايي بحث شده، تظاهرات فضایی و جغرافیایی پدیده‌های سياسي و به طور ویژه عملکرد دولت‌ها و کشورها مورد بررسی و ریشه‌یابی قرار می‌گیرد. علاوه بر آن به نقش و تأثیر عوامل جغرافیایی در تنظیم رفتار دولت‌ها و واحدهای سياسي و تدوین برنامه‌های راهبردی در مقیاس‌های خرد و کلان (ملی، منطقه‌ای، جهانی) اشاره می‌گردد. بدیهی است تنظیم برنامه و اجرای این رشته می‌تواند زمینه تربیت نیروی انسانی مورد نیاز در بخش‌های مختلف پژوهشی، اجرایی و غیره را که قادر به درک عمیقی از نقش جغرافیا در سازماندهی سياسي فضا و نهایتاً تنظیم و تدوین راهبردهای ملی و منطقه‌ای و ... باشند، فراهم نموده و امکان به کارگیری چنین نیروهایی را در عرصه‌های گوناگون سياسي، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و غیره در مراکز آموزشی، پژوهشی و سازمان‌ها و نهادهای اجرایی را فراهم می‌سازد، از جمله اهداف این برنامه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- تربیت مدرسین و نیروی انسانی متعهد و متخصص در قلمرو جغرافیای سياسي و ژئوپلیتیک برای رفع نیاز های

۲- توسعه مرز های دانش جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک در کشور از طریق تربیت محققین مورد نیاز مؤسسات پژوهشی و علمی.

۳- انجام تحقیقات کاربردی جغرافیای سیاسی در جهت رفع نیاز های کشور در امور سیاست داخلی، سازماندهی سیاسی فضا و اداره کشور، سیاست خارجی، امنیت و دفاع ملی و غیره.

۴ - تربیت کادرهای تخصصی مورد نیاز دستگاههای اجرایی مسئول امور سیاست داخلی، سیاست خارجی، امنیت و دفاع ملی و غیره.

نقش و توانایی دانش آموختگان :

دانش آموختگان دوره دکتری جغرافیای سیاسی می توانند در دانشگاه ها و مؤسسات آموزش عالی کشور به انجام آموزش مشغول شوند و ضمن تدریس دروس تخصصی مقاطع تحصیلی مختلف این رشته، راهنمایی و هدایت پایان نامه های دانشجویان تحصیلات تکمیلی را بر عهده بگیرند. آنها همچنین می توانند به عنوان پژوهشگر در پژوهشگاه ها، پژوهشکده ها و دیگر مراکز پژوهشی کشور به کار گرفته شوند. علاوه بر این سازمان های مختلف نظیر وزارتخانه های علوم، تحقیقات و فناوری، کشور، امور خارجه، نفت، دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، اطلاعات، دادگستری، فرهنگ و ارشاد اسلامی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، شورای امنیت ملی، مجلس شورای اسلامی، صدا و سیما، شهرداری ها، سازمانهای نظامی و انتظامی و ... نیز می توانند از خدمات علمی و اجرایی جغرافیدانان سیاسی بهره مند گردند.

برنامه درسی:

مجموع واحدهای دوره دکترای جغرافیای سیاسی ۳۶ واحد است که ۱۶ واحد آن به صورت آموزشی (درس) و ۲۰ واحد آن به صورت پژوهشی (رساله) به شرح زیر می باشد:

الف- دروس پایه ۸ واحد

ب- دروس تخصصی ۸ واحد (با امکان انتخاب از بین ۱۶ واحد). بدین ترتیب که ۸ واحد از ۱۶ واحد دروس تخصصی با توجه به موضوع رساله دانشجویان و با تصویب شورای گروه آموزشی مربوطه ارایه خواهد شد. البته

دروس انتخابی مذکور می تواند در هر سال و یا هر دوره آموزشی تغییر یابد.

ج- رساله دکتری ۲۰ واحد

تبصره: به منظور ارتباط دادن مستقیم درس و محتوای آن با تجارب استاد از یک طرف و از طرف دیگر با تجارب دانشجو، و کمک به فهم بهتر و ابداع و ایجاد مهارت افزایی، منطبق با موضوع و محتوای درس و سرفصل، برای بعضی دروس کار عملی، آزمایشگاه، کارگاه، سمینار یا مسافرت علمی در نظر گرفته شده است که مدرس درس و گروه آموزشی دانشگاه مجری، لازم است در اجرای آن دقت لازم بفرمایند. (۱) **منظور از کار عملی (پروژه)** یعنی مدرس درس یک موضوع مربوط به عنوان و محتوای درس مربوط را با روش تحقیق معین به دانشجو ارائه می دهد. دانشجو موظف است آن را در طول ترم انجام و تجربیات شخصی خود را به استاد ارائه نماید و آن را به ظهور برساند. استاد درس علاوه بر ۳۲ ساعت وقتی که مطابق برنامه آموزشی صرف آموزش نظری به دانشجو می کند، ۱۶ ساعت نیز برای کار عملی دانشجو منطبق با محتوای درس وقت صرف می کند. ارزیابی کار دانشجو باید در طول همان ترم انجام شود و به ترم بعد تسری داده نشود. (۲) **منظور از آزمایشگاه** یعنی درس در محل آزمایشگاه برگزار می شود و مدرس با استفاده از ابزارهای آزمایشگاهی مباحث نظری خود را به دانشجو آموزش می دهد و تجربیات خود را به ظهور می رساند. (۳) **منظور از کارگاه** یعنی درس در محل کارگاه تشکیل می شود و مدرس با استفاده از ابزارهای کارگاهی اعم از ترم افزار یا سخت افزار، درس مورد نظر خود را آموزش می دهد. (۴) **منظور از سمینار** بخشی از کارهای آموزشی مربوط به موضوع و محتوای درس است که استاد با طرح موضوع در جلسه قبل، دانشجو آن را تحقیق و در کلاس درس زیر نظر اسناد مربوط با هم به بحث و مذاکره می پردازند. (۵) **منظور از سفر علمی**، این است که استاد برای مشاهده مصداقی و شهودی مباحث مربوط به محتوای درس در فضای جغرافیایی به یک یا چند منطقه جغرافیایی سفر و آموزش درس را تکمیل می کند.

د- دروس خبرائی: برای دانشجویانی که تحصیلات مقطع کارشناسی ارشد خود را در رشته ای غیر از جغرافیای سیاسی گذرانده باشند، به تشخیص گروه آموزشی مربوطه، حداکثر ۶ واحد درسی از مجموعه دروس دوره کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی ارائه خواهد شد.

طول دوره و نحوه اجرا:

طول دوره و نحوه اجرای آن تابع مقررات آیین نامه تحصیلات تکمیلی مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری مربوط به دوره های دکتری می باشد.

امتحان جامع:

دانشجویانی که مرحله آموزشی را با موفقیت به اتمام رسانده باشند، لازم است در امتحان جامع که در پایان مرحله آموزشی برگزار می‌شود، شرکت کنند. این امتحان زیر نظر کمیته تحصیلات تکمیلی واحد اجرا کننده برنامه و طبق آئین‌نامه مصوب دوره دکتری شورای عالی برنامه‌ریزی برگزار خواهد شد. میانگین کل نمرات امتحان جامع نباید کمتر از ۱۶ از ۲۰ باشد. دانشجویانی که میانگین کل نمرات امتحان جامع آنها کمتر از ۱۶ باشد، تنها یکبار دیگر در همان ترم می‌توانند در این امتحان شرکت نمایند.

رساله:

موضوع رساله باید به طور کلی در قلمرو جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک با اولویت مسائل ویژه ایران و مناطق همجوار، جهان اسلام و جنوب غرب آسیا انتخاب شود. مراحل انجام رساله و نحوه دفاع و نمره آن تابع ضوابط عمومی آیین‌نامه دوره دکتری می‌باشد.

انتخاب استاد راهنما و مشاور:

استاد راهنما به تقاضای دانشجو و موافقت استاد (راهنما)، پس از تصویب در کمیته تحصیلات تکمیلی واحد اجرا کننده برنامه، حداکثر تا پایان مرحله آموزشی دوره دکتری و با امتحان جامع، تعیین خواهد شد. به پیشنهاد استاد راهنما و تایید کمیته تحصیلات تکمیلی می‌توان حداکثر دو نفر را به عنوان استادان مشاور تعیین نمود. استادان مشاور از بین اعضای هیأت علمی دارای ضوابط مندرج در آئین‌نامه مصوب دوره دکتری شورای عالی برنامه‌ریزی و یا از صاحب نظران و محققان برجسته دارای مدرک دکتری انتخاب خواهند شد.

داوطلبان:

داوطلبان این رشته باید دارای مدرک کارشناسی ارشد در یکی از رشته‌های مختلف علوم جغرافیایی و یا دانشجوی مرحله پایان‌نامه کارشناسی ارشد این رشته‌ها باشند. همچنین دانشجویان دارای مدرک کارشناسی ارشد رشته‌های علوم سیاسی، روابط بین‌الملل، حقوق بین‌الملل و مطالعات منطقه‌ای، می‌توانند در دوره دکتری جغرافیای سیاسی ادامه تحصیل دهند. در ضمن گذراندن دروس جبرانی برای همه رشته‌ها به غیر از افرادی که مدرک کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی دارند، الزامی است.

مواد امتحانی و ضرائب آن:

۱. روش تحقیق در جغرافیا ضریب ۲
۲. مفاهیم و اصطلاحات جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک ضریب ۲
۳. اصول و نظریه های جغرافیای سیاسی ضریب ۳
۴. اصول و نظریه های ژئوپلیتیک ضریب ۳
۵. جغرافیای سیاسی ایران ضریب ۲

جدول شماره ۱ - دروس پایه

کد درس	نام درس	تعداد واحد	جمع ساعت	ساعت نظری	ساعت عملی	پیشنیاز	استاد متخصص برای تدریس
۱	فلسفه و سیر اندیشه در جغرافیای سیاسی	۲	۳۲	۳۲	-	ندارد	جغرافیدان سیاسی
۲	روش شناسی پژوهش در جغرافیای سیاسی	۲	۴۸	۳۲	۱۶	ندارد	جغرافیدان سیاسی
۳	بنیادهای ژئوپلیتیکی روابط خارجی ایران	۲	۳۲	۳۲	-	ندارد	جغرافیدان سیاسی
۴	اصول روابط بین الملل، دیپلماسی و فنون تجزیه و تحلیل ژئوپلیتیکی	۲	۳۲	۳۲	-	ندارد	متخصص روابط بین الملل
جمع	-	۸	-	-	-	-	-

جدول شماره ۲ - دروس تخصصی

(از میان دروس زیر ۴ درس به ارزش ۸ واحد به تشخیص گروه آموزشی مربوطه تعیین و ارائه می شود).

کد درس	نام درس	تعداد واحد	جمع ساعت	ساعت نظری	ساعت عملی	پیشنیاز	استاد متخصص برای تدریس
۱	ساختهای سیاسی فضایی (محلی، ملی، منطقه ای، کروی)	۲	۳۲	۳۲	-	ندارد	جغرافیدان سیاسی
۲	مناطق ژئوپلیتیکی حوزه پیرامونی ایران	۲	۳۲	۳۲	-	ندارد	جغرافیدان سیاسی
۳	اقتصاد سیاسی (ایران و جهان)	۲	۳۲	۳۲	-	ندارد	متخصص اقتصاد سیاسی
۴	جغرافیای سیاسی دریاهای (خلیج فارس، خزر، مدیترانه و دریای سرخ)	۲	۳۲	۳۲	-	ندارد	جغرافیدان سیاسی
۵	ژئوپلیتیک انرژی (نفت و گاز)	۲	۳۲	۳۲	-	ندارد	جغرافیدان سیاسی
۶	ژئوپلیتیک و توسعه (با تأکید بر ایران و حوزه پیرامون)	۲	۳۲	۳۲	-	ندارد	جغرافیدان سیاسی
۷	هیدروپلیتیک (ایران و حوزه های پیرامون)	۲	۳۲	۳۲	-	ندارد	جغرافیدان سیاسی
۸	عوامل ژئوپلیتیکی بحران زا در جهان اسلام و استراتژی های آینده	۲	۴۸	۳۲	۱۶	ندارد	جغرافیدان سیاسی
جمع	-	۱۶	-	-	-	-	-

سرفصل دروس دوره دکتری جغرافیای سیاسی (دروس پایه)

عنوان درس:	فلسفه و سیر اندیشه در جغرافیای سیاسی	تعداد واحد: ۲	نوع واحد: نظری	دروس پیش نیاز: ندارد
<i>Philosophy and Evaluation of Thought in Political Geography</i>				
استاد متخصص برای تدریس:	تعداد	آموزش تکمیلی عملی: دارد □	ندارد ■	
جغرافیدان سیاسی	ساعت: ۳۲	سفر علمی □	آزمایشگاه □	کارگاه □
اهداف: آشنایی دانشجویان با اندیشه ها، مکاتب و دیدگاههای مختلف در جغرافیای سیاسی سنتی و جدید.				
سرفصل ها:				
۱- مقدمه: زمینه فکری و شرایط اجتماعی- سیاسی اروپا در زمان انتشار کتاب جغرافیای سیاسی راتزل (۱۸۹۷ میلادی). رواج تفکر جبر جغرافیایی- داروینیسم اجتماعی- ایدئولوژی امپریالیسم- نیاز شدید آلمان به گسترش ارضی و انسجام ملی پس از تاسیس رایش دوم (۱۸۷۱ میلادی).				
۲- اندیشه های جغرافیای سیاسی سنتی: الف- رشدگرایی (کشور): نظریه ارگانیزم راتزل، مدل رشد کشور در اطراف منطقه هسته توسط پاندز و بال. ب- کارکردگرایی (حکومت): نظریه هارتشورن (۱۹۵۰)، نظریه ژان گاتمن (۱۹۵۱) و نظریه استفان جونز (۱۹۵۴). ج- مدل سازی ژئوپلیتیکی: نظریه هارتلند مکیندر و مدلهای تغییر یافته آن.				
۳- تغییر در اندیشه جغرافیای سیاسی: حلول نگرش فضایی و همپوشانی آن با مکتب اثبات گرایی (پوزیتیویسم): هدف بررسی و تحلیل فضایی پدیده های سیاسی و توجه به ویژگیهای فرآیند سیاسی با بهره گیری از روشهای آماری و ریاضی است.				
۴- تغییر در اساس فلسفی تفکر در جغرافیای سیاسی: حلول گرایش رادیکال براساس مکتب ساختارگرایی: الف- اتخاذ رویکرد اقتصاد سیاسی - نظریه نظامهای جهانی پیتر تیلور آغازگر این رویکرد. ب- اتخاذ رویکرد انتقادی. ج- اتخاذ رویکرد پست مدرن.				
۵- ویژگیهای جغرافیای سیاسی اصلاح گرا: جامعه محور، تلاش برای درک تغییر اجتماعی، عدالت خواهی (اجتماعی و سرزمینی)، کثرت گرایی، آشتی با طبیعت و انسان گرایی.				
منابع پیشنهادی:				
- حافظ نیا، محمدرضا و کاویانی راد، مراد (۱۳۹۳)، فلسفه جغرافیای سیاسی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.				
- مویر، ریچارد (۱۳۷۹)، درآمدی نو بر جغرافیای سیاسی، ترجمه دره میرحیدر و سید یحیی صفوی، تهران: سازمان جغرافیای نیروهای مسلح				
- Taylor, Peter J (۱۹۸۹), , Political Geography (World Economy, Nation -state and Locality), Second edition, New York: John Wiley & Sons.				

سرفصل دروس دوره دکتری جغرافیای سیاسی (دروس پایه)

عنوان درس:	روش شناسی پژوهش در جغرافیای سیاسی	تعداد واحد:	۲	نوع واحد:	نظری/ عملی	دروس پیش نیاز:	ندارد
<i>Methodology of Scientific Research in Political Geography</i>							
استاد متخصص برای تدریس:	جغرافیدان سیاسی	تعداد ساعت:	۴۸	آموزش تکمیلی عملی:	دارد ■ ندارد □	سفر علمی:	□
اهداف: فراگیری نحوه استفاده از رویکردها و روشهای علمی و پیشرفته برای تحقیقات علمی در قلمرو جغرافیای سیاسی							
سرفصل ها:							
۱- تبیین فلسفه و قلمرو جغرافیای سیاسی							
۲- بررسی دیدگاههای معرفت شناختی (اثبات گرایی، عقل گرایی، تفسیری، استنباطی، انتقادی)							
۳- تحلیل و ارزیابی کاربرد روشهای مختلف تحقیق (تاریخی، توصیفی، همبستگی، علی و تجربی) در قلمرو جغرافیای سیاسی							
۴- روش شناسی انتخاب مساله پژوهش و تدوین فرضیه، تکنیک انتخاب موضوع پژوهش، روش بررسی ادبیات مساله							
۵- روش تحلیل و تبیین مساله پژوهش، شیوه تدوین و پردازش فرضیه							
۶- تبیین و تحلیل سرچشمه ها و روشهای اطلاعات و داده های پژوهش (نقلی و روایتی، اجتماعی، سنجش ذهنیت اسنادی و آماری، فضائی و تصویری، نظارتی و آزمایشگاهی)							
۷- روش شناسی تحلیل اطلاعات و داده ها (روش تحلیل کمی، روش تحلیل کیفی، روش تحلیل محتوا و متن، روش تحلیل فضائی)							
۸- اصول تدوین گزارش تحقیق (طراحی گزارش، نگارش گزارش، نمایش تصویری داده ها و اطلاعات)							
۹- روش تهیه و تدوین مقاله علمی - پژوهشی از رساله							
منابع پیشنهادی:							
- حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۹۵). مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی. چاپ بیست و دوم. تهران: سمت							
- بهفروز، فاطمه (۱۳۹۰). فلسفه روش شناسی تحقیق علمی در جغرافیا. تهران: دانشگاه تهران							
- آسایش، حسین و مشیری، سیدرحیم (۱۳۸۱). روش شناسی و تکنیکهای تحقیق علمی در علوم انسانی با تاکید بر جغرافیا. تهران: قومس							
- پارسونز، تونی و نایت پیتر جی (۱۳۸۶). روش رساله نویسی در جغرافیا و علوم مرتبط. ترجمه حسین محمدی. تهران: دانشگاه تهران							
- Lindsay, James M. (۱۹۹۷). Techniques in Human geography. London: Routledge							
- Potter, Stephen. (۲۰۰۲). Doing postgraduate Research. London: Saye publications							
- Flowerdew, Roblin and Martin, David. (۲۰۰۵). Methods in Human Geography England: Pearson Educa ted limite							

سرفصل دروس دوره دکتری جغرافیای سیاسی (دروس پایه)

عنوان درس:	بنیادهای ژئوپلیتیکی روابط خارجی ایران	تعداد واحد:	۲	نوع واحد:	نظری	دروس پیش نیاز:	ندارد
Geopolitical foundations of Iran's foreign relations		تعداد	ساعت: ۳۲	آموزش تکمیلی عملی: دارد □ سفر علمی □ آزمایشگاه □ کارگاه □ سمینار □ ندارد ■			
استاد متخصص برای تدریس:		جغرافیدان سیاسی					
اهداف: آشنایی دانشجویان با مبانی ژئوپلیتیکی روابط خارجی جمهوری اسلامی ایران.							
سرفصل ها:							
۱- آشنایی با مبانی نظری روابط خارجی بین کشورها							
۲- آشنایی با تأثیر عوامل ثابت و متغیر ژئوپلیتیک در روابط خارجی کشورها و نقش استراتژی ژئوپلیتیک							
۳- بررسی دلایل روابط ایران با خارج در قبل از انقلاب اسلامی (رژیم پهلوی) از دیدگاه ژئوپلیتیک							
۴- آشنایی با سیاست خارجی ج.ا. ایران بر اساس اصول اعلام شده در قانون اساسی							
۵- بررسی عوامل ژئوپلیتیکی موثر در روابط خارجی ج.ا. ایران و مقایسه آن با اصول سیاست خارجی کشور							
۶- بررسی مبانی ژئوپلیتیکی روابط ایران و آمریکای شمالی با تأکید بر روابط با ایالات متحده آمریکا و تأثیرات داخلی و منطقه ای آن							
۷- بررسی مبانی ژئوپلیتیکی روابط ایران و اعضای اتحادیه اروپا و تأثیرات مثبت و منفی آن							
۸- بررسی مبانی ژئوپلیتیکی روابط ایران با کشورهای خاورمیانه و شمال آفریقا و تأثیرات مثبت و منفی آن							
۹- بررسی مبانی ژئوپلیتیکی روابط ایران با کشورهای حوزه خلیج فارس و اثرات آن							
۱۰- بررسی مبانی ژئوپلیتیکی روابط ایران با کشورهای حوزه خزر (آسیای مرکزی، قفقاز و روسیه)							
۱۱- بررسی مبانی ژئوپلیتیکی روابط ایران با کشورهای حوزه آسیای جنوبی و افغانستان							
۱۲- بررسی مبانی ژئوپلیتیکی روابط ایران با کشورهای حوزه شرق دور با تأکید بر چین و ژاپن							
۱۳- بررسی مبانی ژئوپلیتیکی روابط ایران با کشورهای آفریقا (جنوب صحرا)							
۱۴- بررسی مبانی ژئوپلیتیکی روابط ایران با کشورهای حوزه آمریکای لاتین							
۱۵- بررسی مبانی ژئوپلیتیکی روابط ایران و سازمان های بین المللی از جمله سازمان ملل متحد							
منابع پیشنهادی:							
- اطاعت، جواد (۱۳۸۵). ژئوپلیتیک و سیاست خارجی ایران. تهران: انتخاب							
- اطاعت، جواد و نصرتی، حمید رضا (۱۳۹۲). ژئوپلیتیک نفت و سیاست خارجی ایران. تهران: نشر علم							
- نقیب زاده، احمد (۱۳۸۱). تأثیر فرهنگ ملی بر سیاست خارجی ج.ا. ایران. تهران: وزارت امور خارجه							

سرفصل دروس دوره دکتری جغرافیای سیاسی (دروس پایه)

عنوان درس:	اصول روابط بین الملل، دیپلماسی و تجزیه و تحلیل ژئوپلیتیکی	تعداد واحد:	۲	نوع واحد: نظری	دروس پیش نیاز: ندارد
استاد متخصص برای تدریس:	Principles of International Relations, Diplomacy and Geopolitical Analysis Technics	تعداد	آموزش تکمیلی عملی: دارد ☐ ندارد ☒ ساعت: ۳۲	سفر علمی ☐ آزمایشگاه ☐ کارگاه ☐ سمینار ☒	اهداف: آشنایی دانشجویان با مفاهیم و مکانیزم روابط میان کشورها و نیز مطالعه سیستم بین المللی و استراتژی های کلی سیاست خارجی و دیپلماسی و تجزیه و تحلیل ژئوپلیتیکی مسائل بین المللی
سرفصل ها: بخش اول: تعاریف و مفاهیم، نحوه نگرش به روابط بین المللی، عواملی که به تفهیم روابط بین المللی کمک می کند، عوامل موثر در گسترش و توسعه روابط بین المللی، دولت به عنوان مهمترین عضو جامعه بین المللی، تفاوت بین جوامع ملی و بین المللی، مقوله قدرت در روابط بین المللی، عناصر متشکله قدرت و آثار عملی آن در سیاست جهان و ارزیابی قدرت دول، تئوری موازنه قدرت. بخش دوم: سیاست خارجی و روابط بین المللی، استراتژی های سیاست خارجی، عوامل موثر در تنظیم سیاست خارجی، تکنیکها و روشها در سیاست خارجی، هدفهای ملی و منابع ملی، مشکلات ارزیابی ثبات دول، اقدامات و واکنش های دول، علل تعارض و اتحاد میان دول، بررسی ابعاد مختلف منطقه حساس، تجزیه و تحلیل بحران، بررسی جنگ و صلح و آثار آن در روابط بین الملل، نقش ها و جهت گیری ها در روابط بین المللی، نظریه های عمده در روابط بین الملل.					
منابع پیشنهادی: - گریفیتس، مارتین (۱۳۹۳). نظریه روابط بین الملل برای سده بیست و یکم. ترجمه علیرضا طیب. تهران: نشر نی - فرجی راد، عبدالرضا (۱۳۹۵). ژئوپلیتیک و دیپلماسی در رسانه. تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح - قوام، عبدالعلی (۱۳۸۶). اصول سیاست خارجی و سیاست بین الملل. تهران: سمت - امیری، هاشم (۱۳۹۵). ژئوپلیتیک دیپلماسی و رفتار قدرتها. تهران: کانی مهر - زرقانی، سید هادی (۱۳۸۹). مقدمه ای بر قدرت ملی؛ مبانی، کارکردها، محاسبه و سنجش. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی					

سرفصل دروس دوره دکتری جغرافیای سیاسی (دروس تخصصی)

عنوان درس:	تعداد واحد:	نوع واحد:	دروس پیش نیاز: ندارد
ساختهای سیاسی- فضایی (محلی، ملی، منطقه ای و کروی)	۲	نظری	
<i>Political-Spatial Structures (local, national, regional and global)</i>			
استاد متخصص برای تدریس:	تعداد	آموزش تکمیلی عملی: دارد □	ندارد ■
جغرافیدان سیاسی	ساعت: ۳۲	سفر علمی □ آزمایشگاه □ کارگاه □ سمینار ■	
اهداف: آشنایی با تعاریف، ماهیت، نظریه ها و تحولات ساختهای سیاسی- فضایی در سطوح محلی، ملی، منطقه ای و جهانی			
سرفصل ها:			
۱- تبیین ماهیت و تعریف مفاهیم ساختهای سیاسی- فضایی در ابعاد محلی، ملی، منطقه ای و جهانی. ۲- فرایند شکل گیری سیستم های سیاسی- فضایی (محلی، ملی، منطقه ای و کروی). ۳- تبیین دیدگاه مکاتب مختلف در مورد ماهیت و کارکرد ساختهای سیاسی- فضایی. ۴- تبیین عوامل جغرافیایی و ژئوپلیتیکی موثر بر شکل گیری ساختهای سیاسی- فضایی. ۵- ساختار و الگوی روابط قدرت در درون سیستم های سیاسی- فضایی. ۶- سطح بندی ساختهای سیاسی- فضایی بر اساس ماهیت و کارکرد. ۷- سازماندهی سیاسی فضا در سطوح محلی، ملی، منطقه ای و کروی. ۸- عناصر ساختاری سیستم های سیاسی- فضایی. ۹- تعاملات و پیوندهای استراتژیک ساختهای سیاسی- فضایی در سطوح مختلف. ۱۰- نظریه ها و استراتژی های مربوط به حل اختلافات و منازعات در ساختهای سیاسی- فضایی. ۱۱- ساختهای سیاسی- فضایی محلی در مقیاس شهر و روستا، استان و ایالت ۱۲- ساختهای سیاسی- فضایی ملی در مقیاس کشوری (عالی ترین سازمان سیاسی فضا) ۱۳- ساختهای سیاسی- فضایی منطقه ای در مقیاس فراملی و فروجهانی ۱۴- ساختهای سیاسی- فضایی جهانی در مقیاس کروی			
منابع پیشنهادی:			
- احمدی پور، زهرا، قنبری، قاسم و کرمی، قاسم (۱۳۹۲). سازماندهی سیاسی فضا. تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح - حافظ نیا، محمدرضا و کاویانی راد، مراد (۱۳۸۳). افق های جدید در جغرافیای سیاسی. تهران: سمت - ذکی، یاشار و ولیقلی زاده، علی (۱۳۹۴). مقیاس های فضایی در جغرافیای سیاسی (مفاهیم و نظریه ها). تهران: دانشگاه تهران - ویسی، هادی (۱۳۹۲). درآمدی بر دولت محلی. تهران: سمت - احمدی پور، زهرا و قادری حاجت، مصطفی (۱۳۹۴). ساماندهی و آمایش سیاسی فضای شهری. تهران: سمت - Taylor, Peter and Colin Flint (۲۰۰۰). <i>Political Geography</i> . England, Prentice Hall. - Hurrel, Andrew (۱۹۹۷). <i>Regionalism in theoretical Perspective</i> . London: Oxford.			

- Taylor, P.J. and Flint, C. (۲۰۰۰) "Political Geography: World Economy, Nation-State, and Locality", Harlow AND New York: PRENTICE HALL,
- Herod, A. (۲۰۰۲) "Scale: The Local and the Global", in S. Holloway & Others (eds.) Key Concepts in Geography, London: SAGE.

سرفصل دروس دوره دکتری جغرافیای سیاسی (دروس تخصصی)

عنوان درس:	مناطق ژئوپلیتیکی حوزه پیرامونی ایران	تعداد واحد:	۲	نوع واحد:	نظری	دروس پیش نیاز:	ندارد
	<i>Geopolitical Regions of Iran's Peripheral Realm</i>						
استاد متخصص برای تدریس:	جغرافیدان سیاسی	تعداد ساعت:	۳۲	آموزش تکمیلی عملی:	دارد ■	ندارد □	
				سفر علمی ■	آزمایشگاه □	کارگاه □	سمینار □

اهداف: آشنایی دانشجویان با مناطق ژئوپلیتیکی پیرامون ایران

سرفصل ها:

- ۱- تبیین مباحث نظری در مورد منطقه و منطقه‌ی ژئوپلیتیکی (مفهوم منطقه، منطقه‌ی ژئوپلیتیکی، فلسفه و فرآیند شکل‌گیری مناطق ژئوپلیتیکی)
- ۲- معرفی مناطق ژئوپلیتیکی پیرامونی ایران و محدوده‌های سیاسی- فضایی هر کدام از مناطق
- ۳- تبیین منافع و قلمروهای ژئوپلیتیکی در مناطق ژئوپلیتیکی پیرامونی ایران
- ۴- ساختار نظام سلسله‌مراتب قدرت در مناطق ژئوپلیتیکی ایران و جایگاه ایران در ساختار قدرت هر کدام از مناطق
- ۵- تبیین الگوهای روابط در مناطق ژئوپلیتیکی پیرامونی ایران در سه سطح منطقه، پیرامون و جهان و کیفیت روابط ایران با هر کدام از مناطق مزبور
- ۶- تبیین کدهای ژئوپلیتیکی جمهوری اسلامی ایران در ارتباط و تعامل با هر کدام از مناطق ژئوپلیتیکی پیرامونی
- ۷- اولویت بندی جایگاه هر کدام از مناطق در دستورکار سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران بر اساس منافع ملی و وزن ژئوپلیتیکی هر کدام از مناطق (کدهای ژئوپلیتیکی)

منابع پیشنهادی:

- حافظ نیا، محمد رضا (۱۳۸۵). اصول و مفاهیم ژئوپلیتیک. مشهد: پاپلی
- زین العابدین، یوسف (۱۳۹۰). ژئوپلیتیک؛ ایده، کاربرد. رشت: دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت
- کوهن، سائول برنارد (۱۳۸۷). ژئوپلیتیک نظام جهانی. ترجمه عباس کاردان. تهران: ابرار معاصر
- لیک، دیوید ای و مورگان، پاتریک (۱۳۸۱). نظمهای منطقه‌ای، امنیت سازی در جهانی نوین. ترجمه جلال دهقانی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی

سرفصل دروس دوره دکتری جغرافیای سیاسی (دروس تخصصی)

عنوان درس:	تعداد واحد:	نوع واحد:	دروس پیش نیاز: ندارد
اقتصاد سیاسی (ایران و جهان)	۲	نظری	
<i>Political Economy (Iran & World)</i>			
استاد متخصص برای تدریس:	تعداد	آموزش تکمیلی عملی: دارد □ ندارد ■	
متخصص اقتصاد سیاسی	ساعت: ۳۲	سفر علمی □ آزمایشگاه □ کارگاه □ سمینار ■	

اهداف: افزایش بینش و درک دانشجو نسبت به مسائل اقتصاد سیاسی تأثیر گذار بر روابط بین الملل در سطح جهان و ایران.

سرفصل ها:

- ۱- نظریات بنیادی مربوط به اقتصاد سیاسی جهانی و تبیین دوران گذار اقتصاد سیاسی از فئودالیسم به کاپیتالیسم
- ۲- جهانی شدن اقتصاد و تغییرات ایجاد شده در اقتصاد بین الملل
- ۳- جهانی شدن اقتصاد و تحول در کارکرد مرزهای جغرافیایی
- ۴- تبیین نقش تأثیرگذار سازمان های اقتصادی منطقه ای و جهانی
- ۵- اهمیت یافتن دیپلماسی اقتصادی در اقتصاد سیاسی جهان و ضرورت استفاده از ظرفیت های آن
- ۶- تبیین چگونگی تحول در اقتصاد سیاسی کشورهای در حال توسعه (هند، کره جنوبی، مالزی، برزیل و ترکیه)
- ۷- اهمیت همگرایی های اقتصادی منطقه ای (مرکوسور، آسه آن، سارک، نفتا و ...) و نقش آن در توسعه اقتصادی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه
- ۸- تبیین روابط اقتصادی کشورهای شمال و جنوب با توجه به همگرایی های اقتصادی در سطح منطقه ای و جهانی
- ۹- بررسی وضعیت اقتصاد سیاسی ایران با توجه به تحولات سیاسی- اقتصادی جهان
- ۱۰- بررسی وضعیت اقتصاد سیاسی ایران در حوزه پیرامونی خود
- ۱۱- ضرورت عضویت ایران در یک همگرایی اقتصادی منطقه ای
- ۱۲- تبیین گذار اقتصادی- سیاسی ایران از دوران پیشاسرمایه داری (شبه فئودالیسم) به دوران سرمایه داری
- ۱۳- طبقات اقتصادی- اجتماعی دوران پیشاسرمایه داری در ایران و ارتباط آنها با نظام سیاسی مستقر
- ۱۴- اقتصاد سیاسی انباشت سرمایه و توسعه نامتوازن
- ۱۵- بحران های اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی نظام سرمایه داری نئولیبرالیسم

منابع پیشنهادی:

- رمون، بار (۱۳۷۵). *اقتصاد سیاسی*. جلد اول و دوم. ترجمه منوچهر فرهنگ. تهران: نشر نی
- همایون کاتوزیان، محمد علی (۱۳۹۵). *اقتصاد سیاسی ایران*؛ از مشروطیت تا پایان سلسله پهلوی. تهران: نشر مرکز
- فرجی راد، عبدالرضا (۱۳۸۹). *نقش دیپلماسی اقتصادی در توسعه اقتصاد سیاسی بین الملل*. تهران: تدبیر اقتصاد
- یزدان پناه درو، کیومرث (۱۳۹۳). *جغرافیا، اقتصاد و جهانی شدن*؛ الگوهای تأثیرگذار. تهران: دانشگاه تهران
- عظیمی، حسین (۱۳۹۳). *مدارهای توسعه نیافتگی در اقتصاد ایران*. تهران: نشر نی
- زرقاتی، سید هادی (۱۳۸۶). *مقدمه ای بر شناخت مرزهای بین المللی*. تهران: دانشگاه علوم انتظامی
- James Caporaso and David Levine (۱۹۹۲). *Theories of political Economy*. Cambridge University Press.
- Thomas Piketty (۲۰۱۴). *Capital in the Twenty-First Century*. Harvard University Press.

- Thomas Piketty(۲۰۱۴). **The Economics of Inequality**. Belknap Press.

سرفصل دروس دوره دکتری جغرافیای سیاسی (دروس تخصصی)

عنوان درس:	تعداد واحد:	نوع واحد:	دروس پیش نیاز: ندارد
جغرافیای سیاسی دریاهای خلیج فارس، دریای خزر، دریای مدیترانه و دریای سرخ	۲	نظری	
<i>Political Geography of the Seas</i> (Persian Gulf, Caspian Sea, the Mediterranean and the Red Sea)			
استاد متخصص برای تدریس:	تعداد	آموزش تکمیلی عملی: دارد ■ ندارد □	
جغرافیدان سیاسی	ساعت: ۳۲	سفر علمی ■ آزمایشگاه □ کارگاه □ سمینار □	
اهداف: آشنایی دانشجویان با جغرافیای سیاسی در قلمرو دریاهای با تأکید بر دریاهای حوزه پیرامونی ایران.			
سرفصل ها:			
۱- تبیین چیمستی و ماهیت جغرافیای سیاسی دریاهای و مبنای نظری آن.			
۲- مولفه‌های تأثیرگذار در جغرافیای سیاسی دریاهای: جغرافیا، حقوق بین‌الملل، قدرت و تکنولوژی نظام بین‌الملل و منابع دریایی.			
۳- تبیین قلمروهای دریایی و نحوه شکل‌گیری آنها: دریای سرزمینی، منطقه نظارت، منطقه انحصاری اقتصادی، فلات قاره، آبهای مجمع‌الجزایر، منطقه بین‌المللی بستر دریاهای.			
۴- مسائل مربوط به تنگه‌ها، تعیین خط مبدأ، مجمع‌الجزایر، کشورهای محصور در خشکی، دریاهای بسته و نیمه بسته.			
۵- دریا و همگرایی (سازمان‌های بین‌المللی آب‌پایه، تجارت دریایی، حفاظت از محیط زیست دریایی، منابع موجود در دریا و ...).			
۶- دریا و قدرت ملی (عناصر کالبدی-فضایی، اقتصاد دریایی، حمل و نقل دریایی، منابع کانی دریاهای، مناطق آزاد تجاری و صنعتی در سواحل، پارکهای صنعتی و صنایع دریایی و ...).			
۷- دریا و توسعه (موقعیت دریایی و توسعه، فرصت‌های دریایی برای توسعه و ...).			
۸- دریا و امنیت (تروریسم دریایی، دزدی دریایی، قاچاق دریایی، امنیت عبور و مرور، امنیت طبیعی نظیر سونامی و امواج، امنیت اکولوژیک و زیست‌محیطی و ...).			
۹- دریا و نظامی‌گری (سیر تحول نیروی نظامی در دریاهای، قدرت‌های بزرگ دریایی جهان، استراتژی‌های دریایی و ...).			
۱۰- دریا و نمادسازی فرهنگی- سیاسی (ناسیونالیسم ناشی از اختلافات ارضی و مرزی دریایی، ایران و خلیج فارس، هویت ملی و جغرافیایی کشورها، نام‌گذاری جغرافیایی دریاهای و جزایر، باورهای عمومی مردمان ساکن در مناطق نزدیک دریاهای و ...).			
۱۱- ایران و دریاهای (قوانین و مقررات دریایی ایران، سیر تکوین قوانین دریایی ایران، قلمروسازی دریایی ایران در خلیج فارس و دریای عمان و دریای خزر، منازعات سرزمینی و مرزی ایران با کشورهای همسایه در قلمروهای دریایی شمال و جنوب، پتانسیل‌های قدرت دریایی ایران و ...).			

منابع پیشنهادی:

- میرحیدر، دره (۱۳۸۹). جغرافیای سیاسی دریاها. در تحولات پنج دهه اندیشه و جستار در جغرافیای سیاسی. تهران: انتشارات پاپلی.
- حافظ نیا، محمد رضا و کاویانی راد، مراد (۱۳۸۳). افق‌های جدید در جغرافیای سیاسی (فصل سوم). تهران: سمت.
- حافظ نیا، محمد رضا و ربیعی، حسین (۱۳۹۲). مطالعات منطقه ای خلیج فارس. تهران: سمت.
- نامی، محمد حسن و محمدپور، علی (۱۳۹۰). جغرافیای سیاسی و حقوقی آبهای ایران. تهران: زیتون سبز.
- Alexander, L. M. (۱۹۷۶). Review of book the political geography of the oceans (author: J. R. V. Prescott), *Geographical Review*, Vol ۶۶, No ۲, pp ۲۴۹-۲۵۰.
- Glassner, M. I. & Fahrner, C. (۲۰۰۴). **Political Geography**, Third Edition, New York, John Wiley & sons.
- Glassner, M. I. (۱۹۹۳). **The political geography of the sea**, *The Canadian Geographer / Le Géographe canadien*, Vol ۳۷, No ۳, pp ۲۷۱-۲۷۹.
- Glassner, M. I. (۱۹۹۰). **Neptune's Domain: A Political Geography of the Sea**, Boston, Unwin Hyman.
- Prescott, J. R. V. (۱۹۷۵). **The political geography of the oceans**, New York. John Wiley & sons.
- J. Hannigan (۲۰۱۵), **The Geopolitics of Deep Oceans**, Polity.
- Mojtahedzadeh, Pirouz (۱۹۹۹). **Security and Territoriality in the Persian Gulf: A Maritime Political Geography**, Psychology Press.

سرفصل دروس دوره دکتری جغرافیای سیاسی (دروس تخصصی)

عنوان درس:	تعداد واحد:	نوع واحد:	دروس پیش نیاز:
ژئوپلیتیک انرژی (نفت و گاز)	۲	نظری	ندارد
<i>Geopolitics of Energy (Oil and Gas)</i>			
استاد متخصص برای تدریس:	تعداد	آموزش تکمیلی عملی: دارد □	ندارد ■
جغرافیدان سیاسی	ساعت: ۳۲	سفر علمی □ آزمایشگاه □ کارگاه □ سمینار ■	
اهداف: آشنایی دانشجویان با بحث انرژی و ابعاد جغرافیایی آن در پرتو تحولات ژئوپلیتیک			
سرفصل ها:			
۱- انرژی عامل تعیین کننده سیاست و امنیت بین المللی (ارتباط انرژی، ژئوپلیتیک و امنیت بین المللی) ۲- منابع انرژی و واقعیت های مسلط بر آن (طلا یا بلای نفت، محدودیت های فنی و مهندسی انرژی، شرکت های ملی و بین المللی نفت و گاز، انرژی های تجدید پذیر و اندازه آنها در سید انرژی جهانی) ۳- چگونگی ارتباط انرژی و تجارت جهانی (چین و آمریکا و خلیج فارس، روسیه و آسیای مرکزی) ۴- سازمان های بین المللی تخصصی انرژی و ژئوپلیتیک انرژی (نقش سازمانها در ایجاد ثبات در بازار انرژی، تنوع سازی در بخش عرضه انرژی، ذخیره سازی استراتژیک کشورهای عمده مصرف کننده) ۵- کشورها و کارتل های تولید کننده نفت (ریسک سیاسی در کشورهای تولید کننده، اوپک اولین سازمان همکاری های جنوب- جنوب، آینده شرکت های ملی نفت در این کشورها، مجمع کشورهای صادر کننده گاز) ۶- ظرفیت اضافی تولید (نقش ظرفیت اضافی در تعادل در بازار، ژئوپلیتیک ظرفیت اضافی تولید) ۷- نقش حوادث طبیعی در ژئوپلیتیک انرژی (آسیب پذیری زیرساخت های انرژی) ۸- چگونگی دخالت سیاست در انرژی (سرمایه گذاری دولتی، وضع قوانین، حفاظت از تاسیسات انرژی، ناامنی، شورش و تروریسم) ۹- سیاست خارجی و ژئوپلیتیک انرژی (دیپلماسی انرژی، همکاری های تولید کننده- مصرف کننده) ۱۰- نقل و انتقال انرژی (صادرات انرژی و قواعد حاکم بر آن، نقش مناطق ترانزیت در انتقال انرژی، خط لوله، محدودیت ها و ژئوپلیتیک حاکم بر آن، مسیرهای دریایی نفت خام، گاز مایع شده (ال ان جی) و انتقال آن، راهزنی دریایی و آسیب پذیری نقل و انتقال انرژی) ۱۱- مدل های همکاری با همسایگان (تعویض نفت خام و گاز با کشورهای مجاور (سوآپ)، معاوضه فرآورده با همسایگان، معاوضه برق با همسایگان و پیامدهای ژئوپلیتیک آن)			
منابع پیشنهادی:			
- لونی، رابرت (۱۳۹۱). مرجع امنیت انرژی. ترجمه علیرضا طیب. تهران: ابرار معاصر - ملکی، عباس (۱۳۹۳). سیاست گذاری انرژی. تهران: نشر نی - فرجی راد، عبدالرضا (۱۳۹۴). ژئوپلیتیک انرژی: نفت و توسعه در نروژ. تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح - Goldwyn, David, & Jan Kalicki (eds.), Energy and Security: Strategies for a World in Transition; Johns Hopkins University Press, ۲۰۱۳. - Goldthau, Andreas (ed.); The Handbook of Global Energy Policy; New York: John Wiley & Sons, ۲۰۱۳. - Molchanov, Mikhail A.; "Trans-Eurasian Energy Transportation Networks and the			

Necessity of Regional Cooperation"; Caucasus International; Vol. ۶, No: ۱, Summer ۲۰۱۶

- "From the Editor: **Energy Geopolitics in the ۲۱st Century**," Journal of Energy Security, April ۲۰۱۲.

سرفصل دروس دوره دکتری جغرافیای سیاسی (دروس تخصصی)

عنوان درس:	تعداد واحد:	نوع واحد:	دروس پیش نیاز:
ژئوپلیتیک و توسعه (با تأکید بر ایران و حوزه پیرامون)	۲	نظری	ندارد
<i>Geopolitics and development (with an emphasis on Iran and Peripheral Realms)</i>			
استاد متخصص برای تدریس:	تعداد	آموزش تکمیلی عملی:	ندارد
جغرافیدان سیاسی	ساعت: ۳۲	سفر علمی □ آزمایشگاه □ کارگاه □ سمینار □	

اهداف: آشنایی دانشجویان با روابط متقابل توسعه و ژئوپلیتیک

سرفصل ها:

- ۱- نظریه های توسعه و تبعات ژئوپلیتیکی آنها (نظریه وابستگی، نوسازی و...)
- ۲- رابطه متقابل ژئوپلیتیک و توسعه
- ۳- توسعه ناپایدار، تغییرات آب و هوایی، تخریب محیط زیست و تبعات ژئوپلیتیکی آن
- ۴- شمال - جنوب و روابط آنها (نظریه نظام جهانی والرشاین؛ نظریه مرکز - پیرامون جان فریدمن و...)
- ۵- همگرایی ها برای توسعه و تبعات ژئوپلیتیکی آنها (منطقه گرایی؛ جهانی شدن و ...)
- ۶- تبعات ژئوپلیتیکی کمکهای توسعه ای به کشورهای فقیر (نفوذ، گروه بندی و ...)
- ۷- اقتصاد ژئوپلیتیکی (ژئواکونومی) و مولفه های آن
- ۸- تبعات ژئوپلیتیکی توسعه نامتوازن در سطح جهانی و ملی
- ۹- اتحادیه های اقتصادی سیاسی برای توسعه (تفنا، اتحادیه اروپا و ...)
- ۱۰- منابع استراتژیک و توسعه، رقابت بر سر منابع حیاتی، امنیت غذایی، سیاستهای خودکفایی و توسعه
- ۱۱- توسعه نیافتگی و بحرانهای ژئوپلیتیکی - تحریمهای اقتصادی و ژئوپلیتیک
- ۱۲- توزیع و آمایش بهینه جمعیتی کشور در فرایند توسعه
- ۱۳- توسعه نواحی ساحلی و کوبری کشورها
- ۱۴- نقش مناطق آزاد تجاری و اقتصادی در توسعه مناطق مرزی
- ۱۵- توسعه و ژئوپلیتیک زیست محیطی

منابع پیشنهادی:

- کاویانی راد، مراد (۱۳۹۲). اکولوژی سیاسی (مجموعه مقالات). تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- رفیع پور، فرامرز (۱۳۸۰). توسعه و تضاد. تهران: شرکت سهامی انتشار.
- زرقائی، سید هادی، سجاسی، حمداله و موسوی، سیده زهرا (۱۳۹۵). درآمدی بر مهاجرت و امنیت. تهران: انجمن ژئوپلیتیک ایران

- Baldev Raj Nayar (۲۰۰۷). **The Geopolitics of Globalization: The Consequences for Development**. Published to Oxford Scholarship Online
- Gearóid Ó Tuathail and Gerard Toal (۱۹۹۴). **Critical Geopolitics and Development Theory: Intensifying the Dialogue**. Transactions of the Institute of British Geographers, Vol. ۱۹, No. ۲ (۱۹۹۴), pp. ۲۲۸-۲۳۳
- D. Slater, (۲۰۰۴), **Geopolitics and the Post-colonial: Rethinking North-South relations**, (Oxford: Blackwell)
- Power, M. (۲۰۱۰), 'Geopolitics and 'development' : an introduction.', *Geopolitics*, ۱۵ (۳). pp. ۴۳۳-۴۴۰.

سرفصل دروس دوره دکتری جغرافیای سیاسی (دروس تخصصی)

عنوان درس:	تعداد	نوع واحد:	دروس پیش نیاز: ندارد
هیدروپلیتیک (ایران و حوزه های پیرامون)	واحد: ۲	نظری	
<i>Hydropolitics (Iran and Peripheral Realms)</i>			
استاد متخصص برای تدریس:	تعداد	آموزش تکمیلی عملی: دارد ■	ندارد □
جغرافیدان سیاسی	ساعت: ۳۲	سفر علمی ■	آزمایشگاه □ کارگاه □ سمینار □

اهداف: آشنایی دانشجویان با مباحث نظری هیدروپلیتیک ایران و حوزه های پیرامون آن.

سرفصل ها:

- ۱- تعریف، ماهیت و قلمرو هیدروپلیتیک، مفاهیم پایه و گرایش های آن
- ۲- تحلیل جغرافیایی منابع آب، منابع آب مشترک (حوضه ها، سفره ها، رودها و دریاچه های مشترک)
- ۳- رودخانه های بین المللی و رژیم حقوقی آنها
- ۴- آب و قدرت و مفهوم هیدروهمزمن
- ۵- آب منشاء رقابت و همکاری
- ۶- قوانین، کنوانسیون ها و پیمان های آب
- ۷- حکمرانی آب، دیپلماسی آب
- ۸- هیدروپلیتیک و سدسازی
- ۹- مفهوم آب مجازی
- ۱۰- مسائل هیدروپلیتیکی ایران (رودخانه های فرامرزی و حوضه های آبی مشترک)
- ۱۱- انتقال حوضه به حوضه آب در ایران
- ۱۲- هیدروپلیتیک خاورمیانه، آسیای مرکزی و قفقاز، شمال آفریقا و جنوب آسیا

منابع پیشنهادی:

- پاپلی یزدی، محمدحسین و وثوقی، فاطمه (۱۳۹۰). نگاهی به دیپلماسی آب در ایران؛ هیدروژئوپلیتیک. مشهد: انتشارات پاپلی.
- بای، یارمحمد (۱۳۸۴). هیدروپلیتیک رودهای مرزی. تهران: موسسه ابرار معاصر.
- Zeitou, Mark. (۲۰۰۸) **Power and Water in the Middle East the Hidden Politics of the Palestinian-Israeli Water Conflict**, London and New York: I.B. Tauris & Co Ltd.
- Turton.A. & Roland H., (۲۰۰۳), **Hydropolitics in the Developing Word: a Southern African Perspective**, CIPS pub.
- Arun P. Elhance (۱۹۹۹), **Hydropolitics in the Third World: Conflict and Cooperation in International River Basins**. US Institute of Peace Press.
- Cascao, A.E. and M. Zeitoun. ۲۰۱۰. **Power, Hegemony and Critical Hydropolitics**. In Transboundary Water Management. Principles and Practice, eds. A. Earle, A. Jagerskog and J. Ojendal. London: Earthscan, pp. ۲۷-۴۲.
- Everard Mark (۲۰۱۳), **The Hydropolitics of Dams: Engineering or Ecosystems?** Zed Books, London.

سرفصل دروس دوره دکتری جغرافیای سیاسی (دروس تخصصی)

عنوان درس:	عوامل ژئوپلیتیک بحران زا در جهان اسلام و استراتژیهای آینده	تعداد واحد: ۲	نوع واحد: نظری / عملی	دروس پیش نیاز: ندارد
استاد متخصص برای تدریس:	جغرافیدان سیاسی	تعداد ساعت: ۴۸	آموزش تکمیلی عملی: دارد ■	ندارد □
			سفر علمی □	آزمایشگاه □
			کارگاه □	سمینار ■

اهداف: آشنایی با عوامل ژئوپلیتیکی بحران زا در جهان اسلام و چگونگی گسترش جغرافیای صلح در آن.

سرفصل ها:

- ۱- تعریف مفاهیم و ماهیت تنش، منازعه، مناقشه و بحران و گونه‌شناسی عوامل ژئوپلیتیکی بحران‌زا در جهان اسلام.
- ۲- کانون‌ها و مناطق بحرانی در جهان اسلام.
- ۳- بازتاب‌های فضایی- محیطی بحران‌های ژئوپلیتیکی جهان اسلام (تبیین نقش بحران‌ها در گسترش واگرایی، فقر و توسعه‌نیافتگی، ناامنی و تروریسم، بسترسازی برای مداخله قدرت‌های بزرگ، ناپایداری مرزهای سیاسی جهان اسلام).
- ۴- مناقشات سرزمینی شامل: ادعاها و اختلافات سرزمینی، اختلافات مرزی، اختلافات بین کشورها بر سر منابع استراتژیک و اقتصادی همچون حوزه‌های انرژی، مالکیت نقاط استراتژیک مواصلاتی، میزان استفاده از منابع آب، مالکیت جزیره‌ها، محدوده‌های فلات قاره، صیدگاه‌ها، مناطق انحصاری اقتصادی.
- ۵- مناقشات قومی- نژادی: (انواع رقابت‌ها و اختلافات دیرینه قومیتی، ناسیونالیسم افراطی، استفاده ابزاری از گروه‌های قومی).
- ۶- مناقشات دینی - مذهبی شامل: انواع رقابت‌ها و اختلافات دینی، رویکردهای ایدئولوژیکی و تلاش برای صدور معیارها و ارزش‌های فرهنگی یا نظام ارزشی و حمایت از هم‌کیشان در کشورهای همسایه.
- ۷- مناقشات هیدروپلیتیکی یا سناریوهای جنگ آب شامل اختلافات کشورهای جهان اسلام در استفاده از آب رودخانه‌های فرامرزی، سیاست‌های مختلف سدسازی، سیاست انتقال آب بین حوزه و نقش آن در تحریک اختلافات قومی.
- ۸- تغییر اقلیم/ تغییرات ناشی از تغییر اقلیم و سناریوهای محتمل امنیتی مختلف در گستره جهان اسلام از قبیل مشکل بزرگ ریزگردها و جابجایی فرامرزی آن.
- ۹- واقعیت‌های سیاسی- جغرافیایی (ژئوپلیتیکی) بحران‌زا شامل: مبانی هویتی یا اختصاصات ژئوپلیتیکی جهان اسلام، جایگاه جهان اسلام در نظام ژئوپلیتیک جهانی، ماهیت توازن ژئوپلیتیکی در جهان اسلام، ساختار روابط ژئوپلیتیکی در جهان اسلام، همکاری یا رقابت در جهان اسلام، اختلاف منافع بازیگران و میراث تاریخی یا حافظه تاریخی بازیگران مختلف در جهان اسلام.
- ۱۰- ماهیت مدیریت بحران در جهان اسلام، انگیزه و اهداف مختلف بازیگران میانجی در مدیریت بحران‌های موجود.

منابع پیشنهادی:

- فرجی‌راد، عبدالرضا، و همکاران (۱۳۹۱). عوامل ژئوپلیتیکی بحران‌زا در آسیای مرکزی و قفقاز. تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.
- احمدی، سید عباس و شیرازی، مهدی (۱۳۹۵). جهان اسلام و تحولات ژئوپلیتیکی شیعه در دوران معاصر. تهران: سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح.

- لشگری تفرشی، احسان (۱۳۹۲). تعارضات ژئوپلیتیک جهان اسلام و غرب. مشهد: انتشارات پاپلی.
- ولیقلی‌زاده، علی (۱۳۹۴). الگوی شناخت بحران‌های ژئوپلیتیکی (با تأکید بر بحران قره‌باغ). تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- کمپ، جفری (۱۳۸۴). جغرافیای استراتژیک خاورمیانه: منازعات و یافته‌ها. ترجمه سید مهدی حسینی متین. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- عبدالله پور، محمدرضا و دیانت، محسن (۱۳۹۵). دیالکتیک ساختار کارگزار در منازعات ژئوپلیتیک خاورمیانه. تهران: کلک سیمین
- Hugh Macdonald (۲۰۰۲). **Geopolitics and Middle East Conflict**. Institutt For forsvarsstudier.
- Ehteshami, Anoushiravan (۲۰۰۷). **Globalization and Geopolitics in the Middle East: Old Games, New Rules**, routledge.

پایان برنامه در ۲۵ صفحه

